



Ne.

Magazín ■ Jura Ibl



Apple je v čínské pasti. A po dlouhé době je tady kauza, která je opravdu závažná. Mediálně není ani zdaleka tak atraktivní, jako ohnuté iPhone'y a drobečky pod klávesnicí. Tentokrát se jedná o něco mnohem zásadnějšího. Rozbité jsou hodnoty, na kterých moderní Apple stojí.

Pokud je řeč o Číně, je potřeba si vyjasnit, s kým máme tu čest. Čínská lidová republika je diktatura. Stát, který neustále porušuje lidská práva, okupuje cizí území a provozuje pracovní tábory pro své odpůrce. Můžeme Čínu obdivovat pro její ekonomický růst, můžeme diskutovat o tom, že ještě nikdy v historii se nepovedlo tak rychle vytáhnout milióny lidí z chudoby, ale nesmíme zapomínat na fakta. Čína je krutá, bezohledná diktatura.

Podle některých analytiků byl letošní rok ve znamení vystřízlivění z velkého západního snu o postupné a mírové demokratizaci Číny. A pro nás, kteří z blízka sledujeme Apple, bylo posledních několik týdnů velmi poučných.



Jsme jen těsně od toho, aby jablečná firma sestoupila z piedestalu bojovníků za lidská práva a postavila se mezi ostatní. Ať už je to laxní reakce na odhalení chyby v iOS, kterou čínská vláda zneužívala pro postupnou likvidaci ujgurské menšiny, nebo aktivní spolupráce s totalitním státem při potlačování demonstrací v Hongkongu.

POHLÉDNI DO PROPASTI...

Současná situace není ani zdaleka nová, celý příběh začíná v druhé polovině devadesátých let. Do té doby izolovaná Čína, jejíž ekonomika stála na levné pracovní síle a zboží s minimální přidanou hodnotou, se začala z nutnosti otevírat západní ekonomice. Byl to důsledek ekonomických reforem, ale i nového přístupu západních politiků, kteří po pádu Sovětského svazu projevovali někdy až přílišný optimismus nad silou demokracie a tržního hospodářství. Klíčovou roli tu sehrál prezident Bill Clinton, který v roce 2000 ve slavném projevu oznámil vstup Čínské lidové republiky do Světové obchodní organizace a otevření jejího trhu americkým firmám. Není na škodu připomenout, že to byl právě prezident Clinton, který stál v čele Demokratické strany, když se v roce 1996 ukázalo, že čínští lobbisté úspěšně ovlivňovali prezidentské volby i kandidáty do kongresu.

Vraťme se ale zpátky k zmíněnému proslvu. Ten totiž rámuje západní pohled na čínskou diktaturu na další dvě dekády. Bill Clinton v něm postavil rovnítko mezi tržní hospodářství a demokratickou společností. Kam přijde kapitalismus, tam bezpodmínečně dorazí i demokracie, protože jdou ruku v ruce.

Apple byl jednou z firem, které poslechl výzvu své vlády a Čínu postupně využil nejen jako příležitost pro vstup na největší neobjevený trh na světě, ale především jako zdroj levné, nesmírně flexibilní a rok od roku kvalitnější pracovní síly. A byl to Apple Steva Jobse. Ten zavřel poslední americkou továrnu na Macy a přesunul výrobu do Asie. S tím souvisí i jedna anekdota z roku 2007. Jen měsíc před uvedením iPhone na trh si Steve Jobs svolal vedení projektu a ukázal jim svůj prototyp, který nosil už několik měsíců stále u sebe. Celé přední sklo bylo pokryté škrábanci od klíčů, které nosil v kapse. Jobs trval na tom, že bez nového a odolnějšího skla nesmí produkt mezi lidi. To znamenalo kompletně změnit postup výroby a také vyměnit všechna skla v již vyrobených iPhonech. Čínská továrna zkrátka nahnala do výroby dalších 8000 dělníků a během 96 hodin už vyráběla iPhone s novým krycím sklem.

Ten příběh dobře ilustruje, jak se za pouhých deset let proměnily důvody, proč západní firmy vyrábějí v Číně. Už dávno neplatí, že by



byla rozhodujícím faktorem cena. Ale Čína disponuje neomezenou zásobou velmi kvalitní pracovní síly. Čínské továrny dokáží nabrat desítky tisíc zaměstnanců přes noc a co je pro Evropu a Spojené státy horší – za necelých dvacet let vyrostla v Číně generace skvělých inženýrů. Celý pracovní trh je neustále hladový po práci a Čína přestává kopírovat a začíná inovovat a investovat. Podle posledních analýz by Apple dokázal z Číny výhledově přesunout přibližně třetinu výroby, a to za cenu obrovských ztrát a nejistoty.

Ruku v ruce s tím jde fakt, že čínští zákazníci jsou pro Apple čím dál zásadnější. Tamní ekonomika možná trochu oslabuje, ale i tak se Applu daří v Číně růst a prodávat tolik zařízení, že to není možné jen tak odepsat. Akcionáři by Tima Cooka roztrhali na kusy.

Můžeme to vnímat jako výmluvy, ale taková je realita a netýká se to jen Applu. V podstatě všechny firmy, které úspěšně vstoupily na čínský trh, čelí stejnému problému – není cesty zpět. Donald Trump

se může ve svých projevech ohánět nacionalismem sem a tam, ale nezmění nic na tom, že dělníků je v celé Americe tolik, jako v jedné čínské vesnici. Zároveň nezmění nic na tom, že akcionáři očekávají nekonečný růst a toho nedosáhnete tím, že se vzdáte trhu s půl druhou miliardou zákazníků.

... A PROPAST POHLÉDNE DO TEBE

Víme tedy, kde se vzala pohádka o Číně, která postupně převezme demokratické hodnoty, protože jí to naučí kapitalismus. Tak většina světových politiků skutečně dlouho komunistický stát vnímala – stačí být trpěliví a všechno se časem vyřeší, mezitím ještě vyděláme obrovské množství peněz. A před několika lety byla tato verze příběhu docela uvěřitelná. V Číně vyrostla nová střední třída vzdělaných a bohatých lidí, životní úroveň šla nahoru, od roku 2000 strmě roste hrubý domácí produkt, a i když právě teď můžeme pozorovat obrovské ekonomické problémy, Čína se zdá nezničitelná. Jakákoliv demokratická země by se už zhroutila do strašlivé krize,

Donald Trump se může ve svých projevech ohánět nacionalismem sem a tam, ale nezmění nic na tom, že dělníků je v celé Americe tolik, jako v jedné čínské vesnici.



Země, která měla pomocí inovací a volného trhu dospět k lidským právům, využila inovace pro vytvoření dokonalého autoritativního režimu.

ale komunistické vedení zkrátka jen napumpuje do ekonomiky další pobídky a stabilizační balíčky. A když nepomůžou ekonomické zásahy, nastoupí neuvěřitelně efektivní čínská mašinerie. Když bude potřeba, vybudují se celá města. Když bude potřeba, celá města přes noc zmizí.

V posledních letech se ale začaly věci měnit a nic nemůže být tak vzdáleného představám z projevu Billa Clintona jako současná Čína. Země, která měla pomocí inovací a volného trhu dospět k lidským právům, využila inovace pro vytvoření dokonalého autoritativního režimu.

Dobrým příběhem o vystřízlivění z čínské pohádky může být Google. Ten na čínský trh vstoupil v roce 2006 a o čtyři roky později už ovládal třetinu trhu vyhledávačů. I management Googlu argumentoval tím, že v Číně sice podléhají jeho služby cenzuře, ale tím, že na trhu zůstává, pomáhá čínským obyvatelům vidět dál. Projevovalo se to například tím, že Google explicitně upozorňoval, že některé výsledky byly cenzurovány, místo toho, aby je

zkrátka nenápadně skryl jako největší čínský vyhledávač Baidu.

V roce 2010 se ale všechno změnilo. Čínská vláda byla chycena při rozsáhlém hackerském útoku na služby Googlu a gmailové účty některých čínských disidentů. Po tomto incidentu Google oznamuje, že nadále nehodlá respektovat cenzuru internetu a po neúspěšném vyjednávání s komunistickou vládou čínský trh zcela opouští. To je základ pro vznik Velkého čínského firewallu – iniciativy, kdy vedle Googlu čínská vláda zablokovala přístup na trh všem americkým sociálním sítím a službám, které se odmítly podrobit totalitním zákonům.

Applu se celý problém dlouho netýkal, mimo jiné proto, že jeho online služby byly v zoufalém stavu. To změnil rostoucí zájem o iCloud a investice do něj. Čínské zákony vyžadují, aby všechna data obyvatel byla uložena v datových centrech na území Číny (a ve správě státem vlastněné firmy). Apple se tomuto zákonu podrobil s tím, že veškerá data budou šifrovaná a čínská vláda tak k nim nebude mít přístup. Šifrovací klíče totiž



budou uloženy ve Spojených státech. I to se změnilo. Od roku 2018 byl Apple donucen uložit šifrované klíče na serverech v Číně a jen velmi těžko se tak dá věřit, že by k nim komunistická vláda neměla přístup.

Opravdu těžkou zkoušku ohněm si ale Apple (a mnoho dalších západních firem a institucí) prochází v letošním roce. Rostoucí nepokoje v Hongkongu a obchodní válka s USA obnažily čínský režim v plné kráse. Pro Apple to letos mediálně začíná napadením telefonů příslušníků ujgurské menšiny – tedy lidí, kteří jsou na základě své etnické příslušnosti tvrdě potlačováni. Na chybu v iOS, která umožňovala čínské vládě převzít kontrolu nad iPhony ujgurského obyvatelstva si všimli bezpečnostní analytici Googlu, kterému v podstatě podobná kauza stačila k tomu, aby se z Číny stáhl. Apple místo toho vydal velmi vlašné prohlášení, že chyba je již opravená a namísto omluvy obvinil analytiku Googlu (kteří úplně stejně upozorňují na chyby v Androidu), že se snaží Apple poškodit.

Jen o pár měsíců později Apple stáhl z čínského App Store zpravodajskou aplikaci Quartz a následně nepohodlnou aplikaci HKmap.live, která monitoruje pohyb čínských policejních složek útočících na demonstranty. V obou případech z důvodů porušování čínských zákonů. Opakovaně se ukazuje, že kdykoliv komunistická vláda zatlačí, Apple ustoupí.

Maximálně vyzkouší nějaký trik, který slouží jako odpustek (těm, kteří si aplikaci HKmap.live již stáhli z telefonů nezmizí a bude dál fungovat).

Apple šermuje na všechny strany ideály humanismu a právem na soukromí a v demokratických zemích je důsledný a bez ohledu na následky si stojí za svým. Tím víc bolí probuzení z naivního snu o ideální firmě, která staví své hodnoty nad svůj zisk. Tim Cook nám posílá zprávu: „Až vaše země zavede totalitní zákony – my vás v tom necháme.“

Totalitní Číně se povedlo využít všechny výhody kapitalismu. Vytvořila dokonalou drogu pro západní společnosti, ale sen o nástupu demokracie, která půjde ruku v ruce s volným trhem, se rozplynul. Místo dovozu demokracie do Číny, Čína úspěšně vyváží autoritářství. Kapitalismus používá jako zbraň a naši závislost na něm jako rukojmí. I v Čechách můžeme zřetelně vidět, jak daleko sahají prsty totalitního režimu a jak mohou úspěšně pronikat do jinak demokratických zemí.

My si z toho můžeme odnést mnohé. V kontextu Applu je ale hlavní, že žádná firma nám nedokáže ochránit naše lidská práva. A žádná firma bychom neměli dovolit, aby ovládala společnost. Rychlost a růst je lahodná droga, ale někdy přeci jen potřebujeme stát. 